

ДЕЯКІ ВИКОРИСТАННЯ БПЛА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Олексій Валерійович НІКІШЕВ,

*аспірант кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

З метою забезпечення фіксування доказової інформації під час огляду місця події (далі – ОМП) в умовах надзвичайних правових режимів (далі – НПР) на теперішній час активно застосовуються і БПЛА, яким відповідно до п. 23-1 ст. 1 Повітряного кодексу України є безпілотне повітряне судно та обладнання для дистанційного керування ним [1]. За допомогою БПЛА може здійснюватися фотографування, відеозапис, 3-D сканування території, людей, предметів, слідів та їх взаємного розташування, що суттєво зменшує помилки під час фіксації, що пов'язані з суб'єктивними чинниками при проведенні вимірювань, зменшує час всього процесу фіксування взаємного розташування об'єктів, їх окремих частин, слідів та іншої слідової інформації, що має значення при розслідуванні кримінального правопорушення. Вчені вказують на широке використання БПЛА у практиці іноземних правоохоронних органів, зокрема, відділом розслідування авіакатастроф Великобританії (AAIB) та Відділом розслідування нещасних випадків на залізничних рейсах Великобританії (RAIB) [2, с. 108].

До інших переваг використання БПЛА вчені відносять: мінімізацію «забруднення» сторонніми слідами самого місця події, можливості первинного його дослідження (до виїзду слідчо-оперативної групи), можливості здійснення фіксації об'єктів, які не є очевидно видимими, особливо на великих площах території чи у складнодоступних місцях [3], що є критично важливим в умовах НПР.

Крім того, сучасні БПЛА мають функціонал щодо моніторинга окремих об'єктів, зміни температурного режиму на них тощо. Їх використання є актуальним при розслідуванні кримінальних правопорушень під час стихійних лих, техногенних аварій, масових катастроф, в умовах воєнних дій. Зокрема, при пошуку та роботі на місцях масових поховань, з метою встановлення масштабів руйнувань, зон уражень і т. ін.

Водночас існує і низка проблем, пов'язаних із використанням БПЛА під час ОМП. По-перше, це складність застосування недалеко від зон активних бойових дій. По-друге, у певних випадках висока ймовірність порушення права на недоторканність приватного та особистого життя громадян; загроза для життя та здоров'я, майна людей, у випадках падіння таких апаратів; недостатня нормативна регламентованість їх

використання у кримінальному провадженні; відсутність єдиних правил реєстрації (сертифікації) [4, с. 45 – 47].

Одним із ключових елементів проведення ОМП, особливо в умовах НПР, є точне визначення географічних координат локації СРД. Це має критичне значення як для забезпечення належної фіксації об'єкта огляду, так і для створення умов належного доказування обставин кримінального правопорушення в подальшому судовому розгляді.

Насамперед, встановлення і точна фіксація за допомогою технічних засобів і програм координат місця події дозволяє забезпечити точне просторове картографування територій, які стали об'єктами вчинення злочину чи об'єктами впливу надзвичайної події. Це, у свою чергу, створює можливість просторової реконструкції подій, дозволяє проводити ретроспективний аналіз стану місцевості до, під час та після події. В умовах бойових дій або техногенних катастроф така можливість набуває особливої значущості, оскільки саме порівняння стану території до та після події дозволяє отримати об'єктивну інформацію про спричинені наслідки.

Важливим інструментом у цьому контексті є можливість використання супутникових знімків та даних дистанційного зондування Землі, зокрема тих, які надаються Державним космічним агентством України, іншими національними або міжнародними структурами. Ці зображення дозволяють не лише візуалізувати місце події, але й зафіксувати його просторовий і технічний стан на певну дату, що забезпечує достовірність та об'єктивність доказування.

На практиці така інформація може використовуватись і використовується для:

- встановлення первинного стану об'єктів (будівель, споруд, інфраструктурних вузлів) до моменту їх зруйнування внаслідок надзвичайних ситуацій, аварій, ворожого обстрілу або іншої надзвичайної події;
- доведення обставин розташування об'єктів, які відповідно до міжнародного гуманітарного права не можуть бути законною ціллю для військового нападу, що є актуальним у процесі розслідування воєнних злочинів (наприклад, у справах, пов'язаних із обстрілами шкіл, лікарень, об'єктів критичної інфраструктури);
- підтвердження або спростування тверджень сторін провадження про характер пошкоджень, їх обсяг, причини та умови виникнення;
- встановлення хронології подій, що має значення при відтворенні обставин вчинення злочину або кваліфікації дій.

У розслідуванні воєнних злочинів, зокрема обстрілів цивільних об'єктів, встановлення напрямку обстрілу має ключове значення для ідентифікації джерела вогню, визначення сторони конфлікту, що здійснила атаку, а також для встановлення пропорційності, вибірковості та наявності військової необхідності, як критеріїв, що є визначальними у правовій кваліфікації дій як воєнного злочину згідно зі ст. 8 Римського Статуту.

З технічної точки зору, встановлення і доказування напрямку обстрілу може ґрунтуватися на: фіксації слідів влучання (воронки, сліди ударної хвилі на поверхнях, залишки боєприпасів); картографуванні координат усіх точок ураження з подальшою векторною реконструкцією; використанні 3D-сканування або БПЛА для збору точних візуальних даних щодо пошкоджень і географії ураження; використанні результатів балістичних експертиз та моделювання траєкторії снаряда; супутниковому моніторингу, який дозволяє підтвердити або спростувати факт переміщення озброєння, артилерії чи РСЗВ; напрямки, територію та рух ворожих військ, їх дислокацію тощо.

Все це разом з іншими доказами відіграє важливу роль в процесі доказування та ідентифікації джерела атаки. Встановивши координати та напрямок обстрілу, можливо з високим ступенем точності визначити територію, з якої здійснювався постріл, і, відповідно, підтвердити чи спростувати належність цієї території до однієї зі сторін збройного конфлікту. При оцінці вибірковості цілі (*distinction*), якщо встановлено, що обстрілу піддавалися виключно цивільні об'єкти, що не мали військового значення, це є свідченням порушення принципу розрізнення, визначеного статтею 48 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій.

Якщо за результатами аналізу координат, напрямку вогню, технічних характеристик використаного озброєння буде доведено надмірне застосування сили без належної військової цілі, це прямо вказуватиме на порушення ст. 51 ДП I, що є підставою для притягнення до відповідальності за воєнний злочин.

Картографічна візуалізація місць ураження та встановлення напрямку дозволяє співвіднести їх із заявами про переміщення військових підрозділів, офіційними пресрелізами чи іншими джерелами OSINT.

А також допомагає у верифікації свідчень потерпілих або очевидців. Наприклад, якщо мешканці вказують на звук пострілу з певного напрямку, а сліди удару підтверджують цей напрямок – це зміцнює доказову базу.

Крім того, зафіксовані координати місця події дозволяють: уникати плутанини щодо розташування об'єкта дослідження (особливо на відкритій місцевості або в умовах зруйнованої інфраструктури); узгоджувати дії між суб'єктами розслідування, зокрема між органами досудового розслідування, експертами, рятувальниками, фахівцями вибухотехнічних служб; передавати дані в автоматизовані системи обліку доказів та картографічного забезпечення, в тому числі міжнародним слідчим органам або моніторинговим місіям.

Список використаних джерел

1. Повітряний кодекс України: Закон України від 19.01.2011 № 3393-VI . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>.
2. Баранчук В.В., Гусейнова К. А. Особливості застосування БПЛА під час огляду місця дорожньо-транспортної пригоди. *Proceedings of the 3rd International Scientific and*

Practical Conference «Modern Directions and Movements in Science» (October 26-28, 2023). Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg. С. 106 – 112.

3. Тичина Д.М., Антощук А.О., Перцев Р.В. криміналістичне забезпечення використання безпілотного літального апарату (дрону) у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*, 2023. Вип. 78. Ч. 2. С. 291 – 297.

4. Особливості застосування безпілотних літальних апаратів органами та підрозділами поліції: метод. рек. / А. А. Саковський, С. М. Науменко, С. І. Кравченко, І. М. Єфіменко та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ. 2022. 72 с.